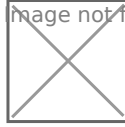

Η οδός του Ησυχασμού προς τη θεογνωσία

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

image not found or type unknown

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1fABD8E>]

Σε σχέση με την προσέγγιση και γνώση του Θεού αναφέρεται συνήθως ο ψαλμικός στίχος «σκολάσατε και γνώτε ότι εγώ ειμι ο Θεός»[9]. Συχνά όμως ο στίχος αυτός εκλαμβάνεται ως αναφερόμενος στην εξωτερική ησυχία. Ως σχολή δηλαδή θεωρείται απλώς η αποχή από την εργασία ή η εξωτερική ησυχία. Μία τέτοια όμως σχολή, μία τέτοια ησυχία, δεν έχει κάποιο θετικό περιεχόμενο ούτε βέβαια μπορεί να προσφέρει θεογνωσία. «Ου γαρ από της έξωθεν ησυχίας η του Θεού γνώσις δίδεται... αλλ' εκ της του Θεού γνώσεως μάλλον η ησυχία τω νομίμως και καλώς αγωνιζομένω εγγίνεται»[10]. Όποιος παραιτείται από την πράξη, δηλαδή από την τήρηση των εντολών, χωρίς να επιδίδεται στην πνευματική εργασία, παραμένει αργός και στα δύο επίπεδα, οπότε ασφαλώς αμαρτάνει[11].

Η θεογνωσία δεν έρχεται ως καρπός εξωτερικής ησυχίας, όσο χρήσιμη και αν είναι

αυτή για την απόκτησή της. Ούτε ο ησυχασμός περιορίζεται στην εξωτερική ησυχία. Η ησυχία του ορθόδοξου ησυχασμού δεν είναι θεωρητική αλλά καθυπερβολήν εμπειρική κατάσταση. Προϋποθέτει την τήρηση των εντολών και την καλλιέργεια των αρετών. Όταν ο ασκητής ωριμάσει στο πρακτικό αυτό στάδιο, στην «πράξη», όταν δηλαδή έχει ήδη αγωνιστεί στο στάδιο των αρετών «νομίμως και καλώς», αξιώνεται να στραφεί προς την «θεωρία». Και η απόλαυση της θείας αυτής θεωρίας είναι η πραγματική ησυχία, η νοερά ησυχία.

Παρουσιάζοντας τις δύο αυτές μορφές της ασκητικής ζωής ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος γράφει: «Πράξιν προτιμήσεις η θεωρίαν; Όψις τελείων έργον, η δε πλειόνων. Άμφω μεν εισι δεξιαί τε και φίλαι· συ δε προς ην πέφυκας εκτείνου πλέον»[12]. Οι δύο αυτές μορφές της ασκητικής ζωής χαρακτηρίζονται ως καλές και αγαπητές. Ο καθένας όμως καλείται να προτιμήσει αυτήν που του ταιριάζει. Η πράξη είναι για τους πολλούς, ενώ η θεωρία για τους τελείους. Ο ίδιος ο άγιος Γρηγόριος προτίμησε την θεωρία. Και οδηγήθηκε στην προτίμηση αυτήν όχι τόσο από την ξεχωριστή ψυχosύνθεσή του, όσο από τον διάχυτο ένθεο έρωτα «του καλού και της ησυχίας» που ένιωθε μέσα του[13].

Ο αδελφικός φίλος του αγίου Γρηγορίου Βασίλειος ο Μέγας φαίνεται να προτίμησε την πράξη. Αυτήν τοποθέτησε ως βάση της μοναχικής ζωής που θεμελίωσε. Υποστηρίχθηκε μάλιστα ότι απέκλειε τελείως τον ερημιτισμό ως ασυμβίβαστο με την κοινωνική φύση του ανθρώπου, και ότι πιθανώς προς τα τέλη της ζωής του ανέχθηκε τους ερημίτες ασκητές ως εξαίρεση[14]. Η άποψη αυτή είναι αρκετά απλουστευτική. Τα φαινόμενα συχνά απατούν. Ο Μέγας Βασίλειος έζησε έντονα την ησυχία και επισήμανε την σπουδαιότητά της για την πνευματική ζωή. Αυτή υπήρξε και η σταθερή βάση, στην οποία στήριξε το απaráμιλλο ποιμαντικό και κοινωνικό του έργο. Πως αλλιώς θα μπορούσαν να ερμηνευθούν οι απαντήσεις του προς τον έπαρχο Μόδεστο η η παντελής πτωχεία του με την πλήρη παραχώρηση όλων των περιουσιακών του στοιχείων στους πτωχούς;

Με διασπασμένο τον νου, επισημαίνει ο Μέγας Βασίλειος, «ούτε την προς Θεόν αγάπην, ούτε την προς τους πλησίον δυνάμεθα κατορθώσαι»[15]. Η ησυχία δεν αποτελεί μόνο επακολούθημα της «πράξεως», αλλά και προϋπόθεση για την ορθή άσκησή της. Η σωστή τήρηση της διπλής εντολής της αγάπης χρειάζεται την ενοποίηση του διασπασμένου νου, την νοερά ησυχία. Ο Μ. Βασίλειος δεν προτίμησε την σύσταση ερημικών ησυχαστηρίων, που θα μπορούσαν εύκολα να δημιουργηθούν με τις ημιερημικές κοινότητες που συγκροτούσαν πιστοί στην εποχή του. Και δεν το έκανε αυτό, επειδή είχε ήδη ασκηθεί και ωριμάσει στην ησυχία.

Θέλοντας ο Μ. Βασίλειος να απομακρύνει τον μεγάλο κίνδυνο της διασπάσεως και της αυταρέσκειας, που συνεπάγεται για τους πολλούς η ανέντακτη μονήρης ζωή, πρόταξε το κοινόβιο. Αλλά και για να στηρίξει σε ασφαλή βάση το κοινόβιο[16] και να διατηρήσει ανοικτή την ησυχαστική χαρισματική του προοπτική, έθεσε ως προϋπόθεση την αποταγή, την οποία πρόβαλε και όρισε ως «καρδίας ανθρωπίνης προς την εν ουρανών πολιτείαν μετάθεσιν»[17]. Την προοπτική αυτή του μοναχικού θεσμού, αλλά και γενικότερα της χριστιανικής ζωής ανέπτυξε στην συνέχεια ο κατά σάρκα και κατά πνεύμα αδελφός του Γρηγόριος Νύσσης στα υπέροχα πνευματικά και ησυχαστικά συγγράμματά του.

[Συνεχίζεται]

9. *Ψαλμ.* 45,11.

10. Συμεών Νέου Θεολόγου, *Ηθικά* 15,135-139, *ο.π.*, σ. 454.

11. Συμεών Νέου Θεολόγου, *Ηθικά* 15,103-106, *ο.π.*, σ. 452.

12. Γρηγορίου Θεολόγου, *Έπη ηθικά* 33, PG 37,928A.

13. Βλ. Γρηγορίου Θεολόγου, *Απολογητικός της εις Πόντον φυγής* 6, PG 35,413B.

14. Βλ. Π. Χρήστου, «Βασίλειος ο Μέγας», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία*, τομ. 3, Αθήναι 1963, στ. 679.

15. Μ. Βασιλείου, *Όροι κατά πλάτος* 5,1, PG 31,920B.

16. Βλ. Μ. Βασιλείου, *Όροι κατά πλάτος* 7,1-2, PG 31,929A- 932A.

17. Μ. Βασιλείου, *Όροι κατά πλάτος* 7,3, PG 31,940CD.